



دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی

شهیدبهشتی

معاونت امور بهداشتی

واحد بهداشت محیط

# دستورالعمل نحوه دفن ایمن اجساد افراد مبتلا

## یا مشکوک به ابتلا ویروس ابولا

ترجمه و ویراستاری:

مهندس سیمایی فر

مهندس قاسم قنبری

کارشناس بهداشت محیط

رئیس گروه

زیر نظر:

دکتر فرسار

معاون امور بهداشتی

آبان ۱۳۹۳



## نحوه دفن ایمن اجساد افراد مبتلا یا مشکوک به ابتلا ویروس ابولا

سازمان بهداشت جهانی یک پروتکل برای ارائه اطلاعات در زمینه مدیریت ایمن دفن اجساد بیماران مشکوک یا تایید شده به ویروس ابولا تهیه کرده است. این اقدامات نه تنها توسط پرسنل تیم پزشکی، بلکه باید برای همه افرادی که در عملیات مدیریت دفن اجساد بیماران مشکوک یا تایید شده بیماری ابولا شرکت می‌کنند، اجرا گردد. مراحل مختلف انجام کفن و دفن ایمن شامل دوازده گام می‌باشد. این مراحل از لحظه ای که تیم‌ها به محل شروع شده و تا زمان رسیدن آنها به بیمارستان ادامه می‌یابد. عملکرد تیم نظارت تدفین و روش‌های گندزدایی باید به نحوی باشد تا از دست زدن به بقایای انسانی تا حد امکان خودداری گردد. فقط افراد آموزش دیده می‌توانند مسئولیت رسیدگی به روند تدفین را به عهده داشته باشند. انجام مراحل کفن و دفن برای خانواده و جامعه بسیار حساس بوده و می‌تواند منبع مشکل و یا حتی درگیری‌های بسیاری باشد. قبل از هر گونه عمل باید خانواده متوفی به طور کامل در جریان مراحل انجام تدفین قرار گرفته و با احترام به اعتقادات مذهبی و شخصی و حقوق ایشان، تا زمانی که آنها اجازه نداده اند نباید عملیات تدفین آغاز گردد.

گام ۱: ترکیب تیم و آماده سازی مواد ضد عفونی کننده قبل از عزیمت

گام ۲: فراهم کردن تجهیزات مورد نیاز

گام ۳: ورود به خانه متوفی، آماده کردن افراد خانواده برای عملیات تدفین و ارزیابی خطرات

گام ۴: پوشیدن تمام وسایل حفاظت فردی (PPE) <sup>۱</sup>

گام ۵: قرار دادن جسد در کیسه مخصوص حمل جسد

گام ۶: قرار دادن کیسه حاوی جسد در یک تابوت مناسب از لحاظ فرهنگی

گام ۷: بهداشتی کردن محیط زندگی خانواده فرد متوفی

گام ۸: حذف تجهیزات حفاظت فردی (PPE) ، مدیریت پسماند و دستورالعمل رعایت بهداشت در دست‌ها

گام ۹: حمل و نقل تابوت و یا کیسه حمل جسد به قبرستان

گام ۱۰: کفن و دفن در گورستان، قرار دادن تابوت و یا کیسه های حمل جسد در قبر

گام ۱۱: کفن و دفن در گورستان، برگزاری نماز برای برقراری آرامش

گام ۱۲: بازگشت به دفتر مرکزی بیمارستان یا تیم



دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی

شهید بهشتی

معاونت امور بهداشتی

واحد بهداشت محیط

## مرحله اول: ترکیب تیم‌ها و آماده‌سازی مواد گندزدا



تجهیزات کامل حفاظت فردی



سم پاش و کارگر سم پاش با تجهیزات کامل سم پاشی



افراد خانواده فرد مبتلا

یک تیم باید شامل:

- چهار نفر کارکنان با پوشش کامل تجهیزات حفاظت فردی (PPE)
- یک فرد آشنا به سم پاشی و مجهز به سم پاش و پوشش مناسب
- یک فرد سرپرست فنی بدون پوشش حفاظت فردی (PPE)
- افراد خانواده یا جامعه درگیر با فرد مبتلا
- نماینده مذهبی بدون پوشش حفاظت فردی (PPE)

باید مسئولیت همه اعضای تیم مدیریت تدفین، از جمله سرپرست فنی تیم مشخص باشد.

محلول‌های ضد عفونی کننده که باید برای همان روز آماده شود:

- محلول ۰/۰۵٪ کلر برای گندزدایی دست‌ها
- محلول ۰/۱۵٪ کلر برای گند زدایی از سطوح و اجسام



## مرحله ۲: جمع آوری کلیه تجهیزات مورد نیاز

### مشخصات کیسه نگهداری و حمل جسد :



- از جنس پلاستیک نفوذناپذیر<sup>۱</sup> (وینیل) با حداقل ضخامت ۴۰۰ میکرون استفاده گردد.
- باید برای حمل ۱۰۰-۱۲۵ کیلو (۲۰۰-۲۵۰ پوند) مناسب باشد.
- حداقل چهار دسته در بدنه کیسه جهت حمل جسد داشته باشد.
- پاتوژن‌های منتقله از راه خون را به طور کامل مهار نماید.

### بهداشت دست :



- محلول‌های شستشوی دست بر پایه الکل
- پاک کردن دست‌ها در آب روان، استفاده از صابون و حوله
- محلول کلر ۰/۰۵٪ (هنگامی که دو گزینه فوق در دسترس نیست).

### تجهیزات حفاظت شخصی PPE :

- یک جفت دستکش یک بار مصرف (غیر استریل)
- یک جفت دستکش مناسب برای انجام کارهای سنگین

یک دست پوشش کامل لباس یکبار مصرف + پیش بند پلاستیکی نفوذناپذیر



+

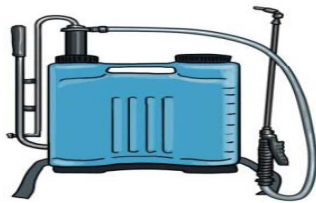


حفاظت صورت: عینک مخصوص و ماسک

پوشش پاها: چکمه‌های لاستیکی و در صورت در دسترس نبودن از کفش‌های دارای کفه مقاوم

در برابر سوراخ شدن یک بار مصرف و روکش یک بار مصرف برای کفش‌ها استفاده گردد.

### مواد ضد عفونی کننده:



- یک سمپاش دستی (محلول کلر ۰/۰۵٪)

- یک سمپاش پشتی (محلول کلر ۰/۰۵٪)

ظرف مقاوم در برابر نشت و مقاوم در برابر سوراخ شدن

- دو کیسه زباله عفونی ضد نشت، یکی برای مواد یکبار مصرف (دورریز) و یکی برای مواد قابل استفاده مجدد (گندزدایی)





### گام ۳: ورود به خانه متوفی، آماده کردن افراد خانواده برای عملیات تدفین و ارزیابی خطرات



- ۱- پیش از عزیمت تیم، رهبر تیم باید مختصری درباره نحوه انجام محترمانه تدفین با توجه به مذهب و شان اجتماعی متوفی، با اعضای تیم صحبت نماید.
- ۲- تیم تدفین که از وزارت بهداشت، صلیب سرخ، WHO اعزام شده وارد خانه گردد.
- ۳- کارکنان نباید به محض ورود تجهیزات حفاظت فردی (PPE) را بپوشند.
- ۴- اعضای تیم با افراد خانواده متوفی، قبل از تخلیه تجهیزات از وسایل نقلیه احوال پرسى نموده و تسلیت خود را اعلام و از خانواده فرد متوفی برای معرفی یک نماینده جهت همکاری با تیم تدفین درخواست نمایند.
- ۵- رابط تیم تدفین باید با یک نماینده مذهبی محلی بنا به درخواست خانواده متوفی تماس گرفته و برای انجام مراسم تدفین هماهنگی‌های لازم را انجام دهد.
- ۶- رابط و نماینده مذهبی باید برای افراد خانواده این اطمینان را ایجاد کنند که مراسم تدفین به شیوه محترمانه انجام می‌گیرد.
۷. تیم دفن باید منتظر بماند تا نماینده مذهبی و نماینده خانواده در خصوص انجام محترمانه مراسم تدفین و ایمن فرد متوفی تصمیمات لازم را بگیرند.
۸. رهبر تیم تدفین باید مطمئن شود که نماینده خانواده و دیگر اعضای خانواده این مراحل را کاملاً متوجه شده باشند و قبل از هر اقدامی موافقت رسمی خانواده متوفی را اخذ نماید.



### گام ۳: ورود به خانه مرحوم بیمار، آماده کردن افراد خانواده برای عملیات تدفین و ارزیابی خطرات



۹- تیم تدفین با اشاره به دستورالعمل‌های جداگانه برای دفن محترمانه اجساد بیماران مسلمان و مسیحی اقدام نماید.

۱۰- شناسایی اعضای خانواده که می‌خواهند در مراسم تدفین (نماز، سخنرانی، مراسم‌های قبل از بسته شدن تابوت و ...) شرکت نموده و چهار نفر از اعضای خانواده برای حمل تابوت مشخص گردند.

۱۱- کنترل کنید که قبر آماده شده باشد. در صورتی که قبر آماده نشده باشد، افرادی را برای آماده نمودن قبر در محل تعیین نموده و به گورستان و یا منطقه مشخص شده فرستاده شوند. این منطقه باید توسط مقامات محلی و همسایگان و با توافق خانواده انتخاب شود.

۱۲- پیشنهاد به یک یا دو نفر از اعضای خانواده متوفی که شاهد فعالیت‌های آماده سازی جسد بیمار به نمایندگی از سایر اعضای خانواده باشند.

۱۳- از خانواده متوفی در خصوص انجام مراسم خاص فAMILI یا اجتماعی سوال شود. برای مثال، تصمیم‌گیری در خصوص نحوه

تدفین (سوزاندن، دفن در قبر یا ضد عفونی)

۱۴. به اعضای خانواده برای گرفتن عکس از مراسم تدفین اجازه دهید. به موافقت اعضای خانواده متوفی، تیم دفن می‌تواند از مراسم تدفین تصویر تهیه نمایند.

۱۵. در مورد آماده سازی یک مشخصه مدنی، فرهنگی و یا مذهبی (مانند هویت پلاک، صلیب، عکس از مرحوم) برای شناسایی قبر خانواده سوال شود.



## دستورالعمل برای انجام مراسم تدفین محترمانه اجساد بیماران مسیحی

- از خانواده متوفی در خصوص مراسم خاص برای انجام تدفین سوال شود. روند انجام مراحل دفن، با احترام به اعضای خانواده توضیح داده شود.
- به خانواده متوفی برای مشاهده و لمس کردن و حمام دادن بدن متوفی فرصت داده شود (به عنوان مثال قبل از بستن کیسه‌های حمل جسد، پاشیدن آب بر روی بدن، خواندن یک دعا یا قرار دادن آیه ی کتاب مقدس).
- لباس در شان و منزلت فرد متوفی تهیه گردد (به عنوان مثال یک دست لباس سفید).
- از یک کشیش شناخته شده و یا معرفی شده از طرف اعضای خانواده دعوت به عمل آید.
- اگر افراد فامیل کسی را معرفی نکردند، تیم تدفین باید اطلاعات تماس کشیش‌های محلی را در اختیار خانواده متوفی قرار دهند.
- کشیش می تواند برای دعا و خواندن کتب مقدس و دلگرمی دادن به افراد خانواده مناسب باشد.
- دعا و پاشیدن آب به بدن متوفی بدون تماس فیزیکی انجام شود.
- محل قبر با توجه به شرایط خانواده فرد متوفی مشخص گردد.
- این اجازه را به اعضای خانواده متوفی داده شود تا در آماده سازی قبر نقش داشته باشند.
- هنگام قرار دادن تابوت در قبر، اجازه دهید تا اعضای خانواده نسبت به ریختن خاک در قبر با توجه به رسوم محلی اقدام نمایند.
- اگر خانواده درخواست خاصی در مورد انجام مراسم دفن فرد متوفی دارند، می بایست تیم تدفین تضمین نماید که این کار انجام شود. آنها می‌بایست نحوه انجام مراسم مخصوص خود به تیم دفن توضیح دهند، تا تیم دفن این کار را برای آنها انجام دهد .
- از خانواده متوفی برای آماده سازی و یا قرار دادن نماد مذهبی و سنگ قبر روی محل دفن به طور مثال صلیب دعوت گردد.
- مراسم یادبود را می‌توان در تاریخ بعد از انجام مراحل تدفین برگزار نمود.



## دستورالعمل برای انجام مراحل تدفین محترمانه برای یک جسد مسلمان

- تهیه یک فرم اطلاعات با استفاده از مراحل زیر برای انجام مراسم تدفین محترمانه جسد بیماران مشکوک یا تاییدشده ابولا که توسط روحانی محلی و یا نماینده مسلمان امضا شود.
- رهبر تیم باید مراحل دفن را با احترام برای افراد خانواده فرد متوفی توضیح دهد.
- از افراد خانواده در خصوص انجام مراسم خاص در رابطه با مراحل دفن سوال گردد. به عنوان مثال، آیا آنها می خواهند جسد متوفی قبل از دفن تیمم داده شود.
- مسلمانان فوت شده نباید سوزانده شود و یا در کیسه حمل جسد به صورت برهنه قرار داده شود.
- تیمم می تواند توسط یک عضو مسلمان تیم دفن برای بیمار متوفی قبل از قرار دادن جسد در کیسه حمل جسد، انجام شود. در غیر این صورت یکی از اعضای خانواده فرد متوفی می تواند با استفاده از دستورالعمل تیمم که در صفحه بعد توضیح داده شده، قبل از قرار دادن جسد فرد متوفی در کیسه های حمل جسد کمک گرفته شود.
- متوفی باید با یک کفن سفید پنبه ساده، قبل از اینکه در کیسه حمل جسد قرار داده شود پوشانده شود. کفن باید در هر دو سمت گره داده شود. کفن باید توسط افراد خانواده فراهم گردد.
- اگر یکی از اعضای تیم تدفین خانم می باشد، می بایست برای انجام مراسم تیمم و پوشاندن کفن به فرد متوفی خانم قبل از قرار دادن جسد در کیسه حمل کمک نمایند.
- با اجازه روحانی مذهبی از کیسه های سفید برای اجساد استفاده گردد.





دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی

شهیدیهتی

معاونت امور بهداشتی

واحد بهداشت محیط

## تیمم

(فقط توسط یک فرد مسلمان یا روحانی مسلمان انجام می شود).

انجام تیمم توسط اعضای مسلمان تیمم دفن مجهز به تجهیزات حفاظت فردی (PPE) ( دست خود را آرام بر

شن و ماسه تمیز و یا سنگ قرار داده و سپس به آرامی روی دست و سپس صورت متوفی قرار دهد. این عمل

به جای غسل که به طور معمول با آب انجام می شود، انجام می گردد.

انجام مراسم نماز قبل از دفن جسد می باشد.

کیسه حمل اجساد در صورت درخواست خانواده فرد متوفی باید برای فرد متوفی تهیه گردد.

تیمم همچنین می تواند قبل از قرار دادن جسد مرحوم در کیسه های حمل جسد، انجام شود. این فرایند تنها

حدود ۱-۲ دقیقه طول می کشد.

کفن کردن

یک پارچه پنبه ای سفید دوخته نشده، معطر با مشک، کافور و یا معطر که قسمت بالای آن باز می ماند.

متوفی توسط اعضای تیمم دفن بر روی کفن قرار داده شود.

سر، بدن، پاهای مرحوم توسط کفن پوشانده می شود.

با سه نوار پارچه ای بریده شده از همان کفن برای بستن بالای سر، زیر پا و یکی وسط بدن استفاده شود .

اگر در اعضای تیمم تدفین زن وجود دارد، باید مراسم کفن کردن جسد خانم را انجام دهد.



## گام ۴: پوشیدن تمام وسایل حفاظت فردی (PPE)



### ارزیابی محیط

الف) پنجره ها و درها ی اتاق مورد استفاده برای تدفین بایدباز باشد تا تهویه و نور مناسب را فراهم نماید.

ب) اندازه و وزن جسد به منظور انتخاب اندازه مناسب کیسه های حمل ارزیابی گردد. این کیسه باید از جنس مات انتخاب شود .

ج) تابوت خارج از خانه قرار داده شود.

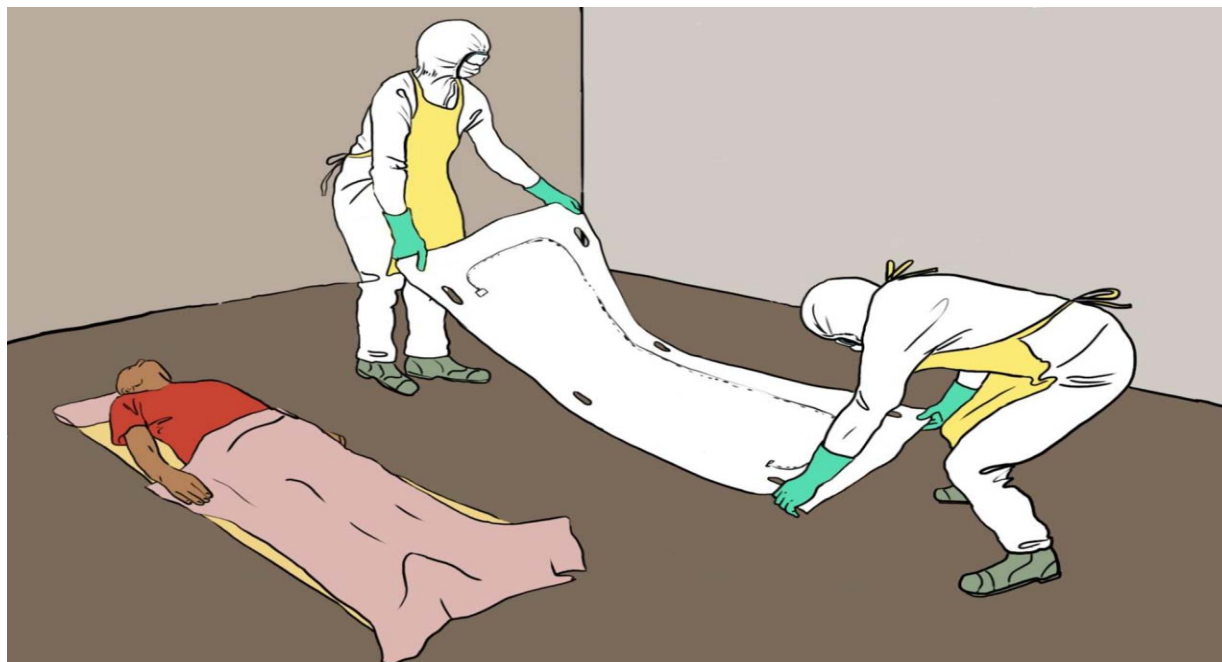
د) شناسایی ضدعفونی و نظافت قسمت هایی از خانه که توسط فرد متوفی استفاده شده است.

پوشیدن تمام تجهیزات حفاظت فردی (PPE) توسط تیم تدفین در حضور خانواده با مراحل زیر توصیه میگردد:

۱. هر فرد تیم چکمه های لاستیکی خود را بپوشد.
۲. بهداشت دست رعایت گردد.
۳. پیش بند پلاستیکی را روی لباس ها بپوشد.
۴. از ماسک صورت و عینک ایمنی استفاده نمایند.
۵. کلاه مخصوص استفاده شود.
۶. با انگشت شست آستین کت، سوراخ شود(برای جلوگیری از بالا رفتن آستین حین انجام تدفین).
۷. از دستکش های داخلی استفاده شود(زیر سر آستین).
۸. دستکش های بیرونی بر روی دستکش های داخلی پوشیده شود (بالای سر آستین).



## مرحله ۵: قرار دادن جسد در کیسه حمل



### ورود به خانه با حداقل ۲ نفر از تیم دفن:

تهیه و جمع آوری نمونه پس از مرگ توسط تیم آرایشگاه-اپیدمیولوژی (با توجه به پروتکل)

قرار دادن کیسه حمل در کنار جسد

باز کردن کیسه‌های حمل جسد

بلند کردن متوفی توسط حداقل دو نفر با گرفتن دست‌ها و پاها

قرار دادن جسد در کیسه حمل جسد

بستن کیسه حمل جسد

ضد عفونی قسمت‌های بیرونی کیسه حمل جسد با استفاده از اسپری محلول ضدعفونی‌کننده (محلول کلر ۰/۱۵٪)

نکات مهم:

- دستکاری بدن باید در حداقل انجام گردد.
- بقایای جسد نباید شسته شده و یا مومیایی گردد.



## مرحله ۶: قرار دادن کیسه حمل جسد در تابوت



۱. حمل و نقل کیسه حمل جسد توسط ۲ یا ۴ نفر (بسته به وزن بدن متوفی) مجهز به تجهیزات حفاظت فردی

۲. قرار دادن لباس ها و یا اشیاء متوفی در داخل تابوت ( در صورت درخواست خانواده )

۳. اجازه دادن به یکی از اعضای خانواده برای اطمینان

۴. ضد عفونی تابوت

در پایان این مرحله تابوت ضد عفونی و برای حمل آماده می باشد.

کیسه های حمل جسد به آرامی درون تابوت قرار داده و سپس به کمک دو نفر از اعضای تیم که مجهز به تجهیزات حفاظت

فردی هستند، در عقب وانت گذاشته شود ( سر به سمت جلو ماشین قرار داده شود).



## مرحله ۷: اصول بهداشتی محیط خانواده



- جمع آوری اشیاء کثیف و اگر نیاز به ضد عفونی دارد و یا تمیز کردن و ضد عفونی محیط خانه پس از پوشیدن وسایل حفاظت فرد
۱. جمع آوری وسایل نوک تیز استفاده شده توسط فرد متوفی و قرار دادن آنها در ظروف مقاوم
  ۲. تمیز کردن اتاق ها و کل خانه (که احتمال آلودگی داشته است) با آب تمیز و مواد شوینده و ضد عفونی و در مرحله بعد با مواد ضد عفونی کننده مناسب (به عنوان مثال، محلول ۰/۵٪ کلر)  
توجه مخصوص به نقاطی که آلوده به خون (ترشحات، خلط، ادرار، مدفوع و استفراغ).
  ۳. تمیز کردن همه اشیاء (به عنوان مثال ظروف ...) که احتمالاً متوفی استفاده شده است، با آب و مواد شوینده و سپس ضد عفونی با محلول کلر ۰/۵٪.
  ۴. جمع آوری ملحفه، لباس و اشیاء متوفی در کیسه های پلاستیکی که باید با تابوت به خاک سپرده شود. (در کیسه های محکم بسته و ضد عفونی).
  ۵. تشک و وسایل آغشته به مایعات بدن بیمار متوفی باید با فاصله از خانه سوزانده شود.  
پس از این عملیات و قبل از اقدام به از بین بردن وسایل و تجهیزات حفاظت فردی به این سوالات پاسخ دهیم.  
آیا تمام وسایل متوفی در کیسه ضد عفونی قرار داده شده ؟  
آیا تیم دفن تمام وسایل و مواد آغشته به ترشحات بیمار را سوزانده اند؟  
در پایان این مرحله تمام خانه ضد عفونی شود.



## مرحله ۸: حذف PPE، مدیریت زباله و انجام بهداشت دست



- حذف عینک از پشت سر
- ۲- قرار دادن آن در کیسه های زباله برای ضدعفونی
- ۳- حذف ماسک از عقب
- ۴- قرار دادن آن در کیسه های زباله برای نابودی
- ۵- شستشوی دستکش های داخلی در پایان الزامی می باشد.



- ضد عفونی چکمه های بدون نیاز به در آوردن آنها
- در آوردن پیش بند
- باز کردن پیش بند جدا کردن آن و قرار دادن در کیسه زباله های عفونی برای ضد عفونی
- در آوردن دستکش های بیرونی
- خارج کردن دستکش های خارجی
- خارج کردن دستکش های خارجی
- ۱- شستشوی دستکش های داخلی در پایان الزامی می باشد.



- حذف ماسک از عقب سر
- آن را در کیسه زباله برای تخریب قرار دهید.
- شستشوی دستکش های داخلی در پایان الزامی می باشد.



- حذف دستکش های داخلی
- ۱- از لبه خارجی دستکش اول مطابق شکل گرفته و آن را به سمت بیرون بکشید.



- ۲- دستکش اول را با دست دارای دستکش نکه داشته و انگشت برهنه خود را زیر دستکش دوم قرار دهید.



- ۳- دستکش دوم را از بیرون حذف نمایید. برای هر دو دستکش یک کیسه بسازید و در کیسه زباله برای دفع دور بیندازید.
- ۴- دست ها را بشویید.

- حذف همه پوشش ها:

- ۱- خارج کردن پوشش سر
- ۲- زیپ PPE را پایین بکشید.
- ۳- دستکش های داخلی را بشویید.
- ۴- حذف تمام پوشش ها از سمت داخل و خارج کردن آنها
- ۵- دور انداختن لباس ها و کاور در کیسه های زباله های عفونی برای تخریب
- ۶- شستشوی دستکش های داخلی در پایان الزامی می باشد.

- ۱- چکمه ها یلاستیکی را بدون بیرون آوردن آنها ضدعفونی نمایید. هنگامی که شما به بیمارستان و یا دفتر مرکزی تیم در پایان روز کاری بر می گردید، اعضای هر تیم باید چکمه های پلاستیکی را در آورده و آنها را ضد عفونی نماید. (مرحله ۱۲ را مشاهده نمایید).
  - ۲- تجهیزات حفاظت فردی PPE از تیم تدفین با دقت و با توجه به مراحل و دستورالعمل بهداشت دست ها حذف گردد.
  - ۳- تجهیزات حفاظت فردی استفاده شده را در کیسه های زباله مناسب که توسط سرپرست تیم آماده شده است قرار دهید. در کیسه ها را بسته و ضدعفونی شده و برای سوزاندن به بیمارستان آورده شوند. (با دیگر مکانهای تعیین شده)
  - ۴- کلیه تجهیزاتی که قابلیت استفاده مجدد دارند در کیسه های زباله قرار دهید و پس از بستن در آنها در محل (قبل از برگشتن تیم تدفین به بیمارستان یا ستاد) ضدعفونی گردند.
  - ۵- رعایت بهداشت دست ها
- در پایان این مرحله مدیریت تیم تدفین تمامی تجهیزات حفاظتی PPE (به جز چکمه های لاستیکی) را حذف نموده و طبق دستورالعمل بهداشت دست ها را انجام گردد.



## مرحله ۹: پوشیدن دستکش و حمل و نقل تابوت و یا کیسه‌های حمل جسد به گورستان



- پس از پوشیدن دستکش برای حمل و نقل تابوت و یا کیسه‌های بدن از خانه به گورستان اقدام نمایید.
۱. برای حمل و نقل تابوت در صورتی که به ترشحات بدن متوفی آغشته نشده باشد، حفاظت با دستکش خانگی کافی است.
  ۲. به اعضای خانواده متوفی که در حمل تابوت کمک می‌نمایند دستکش داده شود.
  ۳. از قسمت عقب خودرو خدمت می‌توان به عنوان یک نعش کش استفاده نمود.
  ۴. تابوت به دقت بر روی کف قسمت عقب ماشینی که به عنوان نعش کش استفاده می‌شود قرار داده شود. معمولاً سر متوفی در قسمت جلو قرار داده می‌شود.
  ۵. در زمان سوگواری به انجام مراسم‌های مذهبی احترام گذاشته شود.
  ۶. با توجه به عادات مذهبی و مراسم‌های خاص نسبت به حمل جسد به قبرستان اقدام گردد.
  ۷. در زمان تشییع جنازه ممکن است بعضی از افراد خانواده متوفی در عقب خودرو در کنار تابوت قرار گیرند.
  ۸. هیچ کدام از اعضای خانواده نباید در کابین ماشین بنشینند.
  ۹. تنها اعضای تیم مدیریت دفن بدون وسایل تجهیزات حفاظتی PPE می‌توانند در کابین خودرو بنشینند.
  ۱۰. شرکت کنندگان دیگر در مراسم خاکسپاری با پای پیاده به دنبال ماشین حرکت نمایند. در صورت امکان در پشت خودرو چراغ‌ها با رنگ‌های هشدار دهنده و یا پوشش علائم مخصوص مراسم خاکسپاری قرار داده شود (مانند دسته‌ای از درختان نخل روی سپر ماشین).
  ۱۱. به افراد داغ دیده احترام گذاشته شود.
- در پایان این مرحله تابوت به گورستان حمل شود.



## گام ۱۰: کفن و دفن در گورستان (قرار دادن کیسه‌های حمل جسد و یا تابوت در قبر)



### قرار دادن کیسه‌های حمل جسد و یا تابوت در قبر

- ۱- پس از تشییع جنازه توسط مشارکت کنندگان حمل دستی تابوت و یا کیسه‌های حمل جسد به داخل قبر توسط افرادی که مجهز به دستکش‌های خانگی می باشند.
- ۲- استفاده از طناب برای قرار دادن آرام تابوت یا کیسه حمل جسد داخل قبر
- ۳- تابوت یا کیسه حمل جسد روی طناب قرار دهید.
- ۴- تابوت یا کیسه‌های حمل جسد را به آرامی با استفاده از طناب توسط افراد داری دستکش خانگی داخل قبر قرار دهید.
- ۵- تابوت یا کیسه حمل جسد را به همراه اشیاء متعلق به متوفی را در قبر قرار دهید.





## مرحله ۱۱: کفن و دفن خواندن نماز میت



### انجام مراسم نماز میت به صورت دست جمعی

- ۱- زمان مورد نیاز برای نماز و سخنرانی های مرسوم در مراسم خاکسپاری به خانواده متوفی داده شود.
- ۲- به اعضای خانواده و نزدیکان آنها برای پر کردن قبر اجازه داده شود.
- ۳- تابلو یا سنگ یا علامت مخصوص برای شناسایی قبر و نماد مذهبی در صورت درخواست خانواده متوفی قرار داده شود (نام مرحوم و تاریخ).
- ۴- دستکش های خانگی را در آورید.
- ۵- دستکش های خانگی در یک کیسه زباله های عفونی برای ضدعفونی قرار داده شود.
- ۶- ابراز همدردی تیم تدفین در مراسم خاکسپاری به خانواده متوفی اعلام شود.
- ۷- برای بهداشت دست های افراد شرکت کننده در انجام مراحل تشییع از محلول های ضدعفونی بر پایه الکل یا از محلول الکل ۰/۰۵٪ استفاده گردد.
- ۸- از اعضای خانواده تشکر شود.



دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی

شهیدیهتی

معاونت امور بهداشتی

واحد بهداشت محیط

## گام ۱۲: بازگشت تیم به بیمارستان یا ستاد



- ۱- سازماندهی سوزاندن تجهیزات یک بار مصرف در بیمارستان و یا دیگر محل‌های تعیین شده برای سوزاندن این نوع تجهیزات
- ۲- تجهیزات قابل استفاده مجدد دوباره ضدعفونی و خشک شود.
- ۳- نمونه‌های گرفته شده از متوفی به آزمایشگاه ارسال گردد.
- ۴- نظافت و ضد عفونی ماشین حمل جسد
- ۵- هر یک از اعضای تیم در پایان روز کاری و قبل از بازگشت به خانه از پا خارج و با محلول ۰/۵٪ کلر ضدعفونی شده و در بیمارستان و یا ستاد نگهداری گردد.
- ۶- تهیه چک لیست انجام مراحل از بدو ورود تیم تدفین به داخل خانه تا پایان مراسم تشییع به ما برای انجام کامل مراسم تدفین می‌تواند کمک کند.
- ۷- مشکلات شناسایی شده و گزارش آنها به ستاد ارسال گردد.